

TEIKSMA PAR PELNRUŠKĪTES BRĪNIŠĶĪGO PĀRVĒŠANOS

JEVĢENIJS RATNERS

Viss pabeigts. Netveramā ātrumā aizsteigušies mēneši, saspringta darba mēneši, kad viss, kas nesaietās ar darbu, bija aizgājis kaut kur tālu tālur. Arī mājās, isajās atpūtas stundās, Lidiņa turpināja dzīvot ar savu darbu. Pat ar vīru viņa runāja tikai par to. Domāt par ko citu viņa nespēja un — arī negribēja.

Un, lūk, viss paveikts. Visjaunākās un vismodernākās konstrukcijas tālsatiksmes telefona stacija, vislielākā Padomju Savienībā, bija novietota 26 vagonos un no VEF nosūtīta uz Maskavu, Sarioķa atvaļības. Sapulcē ar lepmumu runāja par padomju tehnikas lielisko sniegumu. Nosauca gigantiskus skaitļus, kas pasvītrotja telefona stacijas apmērus. Tā bija «panēmusi» 13 miljonus 500 tūkstoš metru stieples. Ja to no Rīgas izvilktu pāri mūsu zemei, varētu aizsniegt Vladivostoku. Tajā ir 60 tūkstoš dažādu signālpuldžu, 20.700 releju utt. Ik maīnā šīs apkalpošanai vajadzīgas 120 telefonistes.

Runājot par stacijas radītājiem, pašu pirmo vidū, līdz ar galveno konstruktoru Borisu Konstantjanu, minēja viņa vietnieci inženieri Lidiņu Sanderi. Un katrreiz, kad nosauca viņas vārdu, Lidiņa tumši piesarka.

«Kā skolniece, — viņa tādos brīžos par sevi dumsojās.

Tai pašā laikā viņa juta sevī kaut ko divānu, it kā ar šedienas sviniņu nesavienojamu — viņai bija mazliet skumji. Protams, Lidiņa priecājās tāpat kā visi, un tomēr kļuva skumji, kad iedomājās, ka jāšķiras no šīs ierīces, kuru viņa bija tā iemīļojusi, kuru pirmās dažiem mēnešiem viņa bija sākusī izjust schemās un rasējumos.

Un, lūk, šodien atpūtas diena, pirmā diena pēc ilga laika, kad viņa neies uz rūpnīcu. Uz viņas rakstāmgalda nolikta vairākas grāmatas. Jau sen tās gaida lasītāju. Tagad pienāksusi viņu kārtā. Lidiņa pamēn kādreiz lasītu romanu. Lappuse pēc lappuses paver viņas priekšā amerikāņu dzīves brīsmīgo pasauli, kapitalisma mežonīgos džungļus.

Cik pazīstami viņai šie džungļi. Viņa pati dzimusi Njujorkā, bērniību pavadījusi Amerikas Savienotajās Valstīs. Viņa redzējusi ne mazums cilvēku, kas ļoti līdzīgi šai romana personāžiem, satikusies ar viņiem.

... Par līdzalību 1905. gada revolūcijā Līepjās aprīnā zemniekam Ernestam Sanderam nācās daudz un smagi ciest. Cara soda ekspedīcija nodzina viņa māju. Lai izglābtos no karātavām, viņš emigrēja uz Ameriku.

Dzīve Njujorkā sākās ar to, ka bija jācīnās bēdās. Tad Sanderam izdevās dabūt dažādu gādījuma darbus. Viņš kļuva no pilsētas uz pilsētu, Uzkāries uz reklamas āka, aizbrauca uz Kanadas mežiem. Cerēja kļūt par fermeri, bet kļuva par kalpu. Atgriezās Savienotajās Valstīs. Apmetās Baltimorā. Šeit pagāja Lidiņas bērība.

13 gadu vecumā Lidiņai vajadzēja sākt strādāt. Cik Baltimoras fabriku viņa neapstaigājai! Beidzot izdevās iekārtoties konservu fabrikā. Viņa domāja, ka samiegs lielu laimi. Bet jau pirmajā dienā saprata, kas tā par «laimi». Viņu nosūtīja uz cīsiņu cechu. Telpu piepildīja nepanesama bojātas gaļas smaka. Viņai sāka reibt galva.

— Kādēļ tad neizmet šos puņumus? — Lidiņa jautāja kādai strādniecei.

— Naivā meitene, — tā rūgti pasmaidīja. — Šo galu šurp atved speciāli cīsiņu pagatavošanai.

— Kas tad ēdis tādas smirdošas cīsiņus? — Tādēļ jau ir kimiki. Tie izdomājuši dažādas vielas, kas iznīcina smaku.

Sākusi strādāt. Lidiņa ar šausmām domāja: cik ilgi tad cilvēks var izturēt šādi briesmīgā smirdnā.

Viņa turējās divas stundas. Tad spēki izsaka, un meitene zaudēja sešpadsmit Alguviesies viņa jūta, ka kaut ko dzer.

— Nebaidies, — teica kāda sieviete, — tā šeit sākumā notiek ar visiem.

Sanderi dzīvoja Baltimoras priekšpilsētā, Morelas parkā (parku te atgādina vienīgi nosaukums). Katru rītu pulksten piecos Lidiņa gāja gar dzelzceļu uz fabriku. Gāja veselu stundu. Un visu laiku mocošā domāja: vai pagība arī šodien, vai noturēsies. Čehā meitene tālīn nokļuva «bosa» vērtīgajā uzraudzībā. Tiklīdz kaut uz brīdi viņa palēnināja tempu, atskanēja griežlās saucieni:

— Ātrāk, ātrāk!

Tad viņa vēlējis kļuva bezdarbniece. Atkal ilgi un grūti darba meklējumi. Beidzot viņa nokļuva šūšanas fabrikā, viriešu tērpu nodalā. Tagad Lidiņa šū uzvalkus. Jēdzienis — šūt uzvalkus — izrādās, ir visai relatīvs. Darbs sadalīts 101 operācijā. Lidiņa veic vienu no tām — tešus kabatas. Neciešami vienmuļi, nežēlīgi, bezcerīgi darbs.

... Lidiņa Sandere noliek grāmatu un iezīmst domās. Atmiņā atdzimst pagātnes ainas, viena par otru drūmāka.

Kas gan viņa būtu bijusi, ja visu mūžu paliktu ASV? — viņa dēkši sev jautā. Izaugtu bez pietiekamas izglītības, mūžīgi meklētu darbu, un kad tas būtu atrasts, kļūtu par kāda konveijera piedēkli. Lādētu šo vislielāko darbu un ar bailēm domātu par jaunu bezdarbu.

— Mums šī zeme jāatstāj. Brauksim uz Padomju Savienību! Kaut mūža no vakarā es gribu brīvi atkļūt elpu. Bet galvenais — Lidiņa tur kļūtu par istu cilvēku, — kādu dienu pazināto tēvs.

Viņi nebrauca vienī. Pievienojās vairāk nekā divi desmiti emigrantu — latvieši.

Kad tvaikonis atstāja amerikāņu krastu, vecais Sanders sauca: — Uz neredzēšanos, meln zeme! Cik cilvēku tu esi piekāršusi un samīnusi! Lidiņa nekādā nebija tēvu redzējusi tik satrauktu...

Lidiņas jaunā dzīve sākās Leninradā. Viņai bija 17 gadu. Otrā dienā pēc atbraukšanas vecmāmiņa, kas šeit bija dzīvojuši daudzus gadus, jautāja:

— Par ko tu, jaunā padomju pilsoņe, gribi kļūt?

— Liekas, es varētu būt tīri laba šūvēja.

— Un tas ir viss par ko tu sapņo? — pasminēja vecmāmiņa.

— Sapņot es varu par daudz ko, bet esmu pieradusi uz visu skatīties reāl. Kas no tā, ja sapņoju, piemēram, kļūt par inženieri? Savienotajās valstīs mēdz teikt: «Sapņo par miljoniem, bet centies nopelnīt centu.»

— Aizmirsti šo amerikāņu murgus, — stingri teica vecmāmiņa. — Ja tu visā nopietnībā gribi iegūt augstāko izglītību, visi ceļi tev atvērti.

Lidiņa iestājās Leningradā, universitātes strādnieku fakultatē. Tūlīt nācās pārliecināties, cik maz zināšanu bija devusi amerikāņu skola. Viņa stāstīja biedriem, ko Amerikā par PSRS māca ģeogrāfijas stundās:

— Jūs redziet šo milzīgo sarkano plankumu, — uz karti rādīdams, bija teicis skolotājs. — Tur dzīvo bolševiku cilts mežoni. Viņi kaut ko gribot izdarīt. Bet ko gan citu, atskaitot chaosu, mežoni spēj izstrādāt!

Cik pateicīga Lidiņa bija saviem jaunajiem draugiem. Nav ko slēpt: katrs no viņiem bija kulturalāks un izglītotāks par Lidiņu. Bet nevienš students to nelika manīt. Viņi tai palīdzēja uzmanīgi, ar lielu taktu.

Jā, šeit bija pavisam cita atmosfēra nekā Amerikā. To jaunā meitene juta visur, katrā solī.

Pēc gada viņa iestājās komjaunatnē.

Pabeigusi strādnieku fakultāti, Lidiņa sāka studijas Lenina vārdā nosauktā elektrotehniskā institūta sakaru fakultatē. Viņa mācījās bez maksas un saņēma valsts stipendiju.

Un, lūk, Lidiņa Sandere jau kļuvusi inženiere. Izlaiduma vakarā viņa saka:

— Ja es būtu rakstniece, es uzrakstītu jaunu pasaku par Peļnruškīti. Tā būtu pasaka par meiteni, kurai turpat blakus redzot Amerikas karalu pils, viņa dzīvi lemtā pavadīt nabadzībā, un kura, nonākusi Piepildīto Sapnu Zemē, brīnišķīgā kārtā pārvēršas.

Biedri viņai aplaudē un sauc: — Laimīgu ceļu lielajā dzīvē, bijušo Peļnruškīti!

Lidiņa strādā Leninradas rūpnīcas «Krasnaja zarija» izmēģinājumu laboratorijā. Pēc tam pārcēlas uz Maskavu — uz projektēšanas organizāciju Melnās metalurģijas tautas komisariatā. Piedalās Nižņi-Tagilas metalurģiskā kombināta iekšējo sakaru projektēšanā. Lidiņa iepazīstas ar Uralu — neizmēlamu bagātību zemi, redz neizmērošas enerģijas cilvēkus. Viņa strādā un mācās; mācās no vairāk pieredzējušiem inženieriem, no stachanoviešiem, no komunistiem. Viņa zina: pasaulē nav iabāku skolotāju.

Karš Lidiņu pārsteidz Tagilā. Drīz viņa uzzina, ka viņas vīrs Jūlijs Auziņš, ar kuru viņa iepazinās institūtā un apprecējās, vēl būdama studente, brīvprātīgi aizgājis uz fronti. Lidiņa raksta viņam: «Es gribētu cīnīties kopā ar tevi. Bet fronte ir arī šeit pie mums, tici man — īsta fronte. Arī es karojos...»

Divus gadus viņa pavadīja Uralā.

Pēc Ukrainas atbrīvošanas, ministrija komandē inženieri Sanderi uz dienvidu metalurģiskajām rūpnīcām. Viņa izstrādā sakaru atjaunošanas un attīstīšanas plānus rūpnīcā «Azovstal», Stalino, Makejevkas, Taganroga, Dneprodzeržinskas, Dnepropetrovskas rūpnīcās. Gigantisko darbu viņa veic divos mēnešos. Jaunā inženiere saņem pateicības premijas. Lidiņa, it kā taisnodamās, saka:

— Kaut jūs palūkos, kā strādā rūpnīcās. Kādi tur laudis! Vai tad iespējams atpazīt?

Bet kādi cilvēki ir ar viņu tagad. VEFs? Lūk, rūpnīcas direktors Georgs Gaile. Mērkniecīgs, dedzīgs vīrs, drosmīgs un asa prāta cilvēks. Viņš atnāca uz rūpnīcu, kad pēc hitleriešiem šeit nebija saglabājusies neviena mašina. Bet tagad rūpnīca ražo dažādas telefona stacijas, telefona aparātus pilsētām, laukiem, šachtām, radiotvērējus, elektriskās spuldzes.

Un virpotājs Nikolajs Sotinovs. Būdam demobilizēts virsnieks, viņš strādāja rūpnīcas kantorī, bet atstāja to un aizgāja uz cechu par virpotāja mācekli. Aizgāja, lai kļūtu par istu virpotāju. Vai jā rīkotos kaut visniecīgāks amerikāņu klerks? Nekād! Tas būtu pazemojums. Tā būtu neattaisnojama aiziešana no garīgā darba strādnieku apriņķā pie vienkāršiem fiziskā darba darītājiem. Nikolajs Sotinovs no tā nekautrējās. Čehā viņš apvienoja garīgo un fizisko darbu. Viņš pārķārtoja savu darba mašīnu. Izsudroja vienu racionalizācijas panēmumu pēc otra. Vienā

maīnā viņš deva vienpadsmit, piecpadsmit, septiņpadsmit normas. Neplīna gada laikā viņš ietaupīja 25.000 rubļu. Sotinovs ir korekts, vienkāršs cilvēks. Vinam ir vērtīgas un laipnas atklātas, nesavīģa cilvēka acis.

Daudzu draugu un biedru tēli nostājas Lidiņas priekšā: drosmīgais novators un rūpīgais darba vīrs galvenais konstruktors Boriss Konstantjans; Arvids Viksna, kas pirmais rūpnīcā izgūva personīgo zīmogu, «strādnieka zogu», kura dod tiesības bez tehniskās kontroles nodalās apzīmogat savu produkciju; divdesmit gadus vecā meistare Rubene, kas vada veselu maīnu. Visi viņi ir isti padomju dzīves veida, visgaišākā, vistaisnīgākā dzīves veida pārstāvji.

Sākot ar 1945. gadu, Lidiņa Sandere kopā ar viņiem piedalījās VEF atjaunošanā. Kopā ar saviem biedriem Lidiņa Sandere ir radījusi uz izgatavojusi pirmo telefona komutatoru. Viņa strādā ne tikai pie rakstāmgalda, bet arī cechā. Viņa ne tikai izstrādā rasējumus, bet arī māca strādniekiem tos lasīt. Daudziem viņa palīdzējusi iegūt jaunu specialitāti.

Kad bija izlaisti pirmie desmit telefona staciju komutatori, uz goda plāksnes parādījās Lidiņas Sanderes foto uzņēmums. Lakoniskais paraksts viņai bija vislabākā atestācija: «Inženiere L. Sandere ar pašizlīdzīgu darbu veicinājusi svarīga pasūtījuma sekmīgu izpildīšanu.»

Pēc tam gigantiskais darbs starpniecību telefona stacijas radīšanā. Jauna konstrukcija. Jaunas shēmas. Nesaskaītamās rasējumu daudzums.

Lidiņas Sanderes darbam raksturīga drosmē un precizitāte. Uz viņas pleciem gulstas milzīga atbildība. Lūk, viņa nodod cechā releju rasējumus. Jāizgatavo tūkstošiem releju. Sīka kļūda aprēķinos un — viņa produkcija var kļūt nederīga. Ražošana noris pēc simtiem shēmu, par kurām atbildīga Lidiņa Sandere.

Par viņu runā: «Sandere darbā ieliek viņu sirdi». Bet viņa savukārt redz kolektīvu, kurš ar savu gribu un dedzību rada lieliskus tehnikas sasniegumus.

Lidiņa nevar nedomāt par amerikāņu konveijeriem un strādniekiem — šo konveijeru vergiem. Simtiem roku izdara mehānisku kustību, kas ātras kā zibens. Strādnieku sejas sastingušas. Domu un jūtu pēdas no tām sen jau aizdzītas. Tie ir pilnīgi iztukšoti cilvēki.

... Nē, Meļkas, šodien Lidiņai Sanderei nepabeigt panemto grāmatu. Pārāk daudz atmiņu tā izsaukus! Viņa atver romanu un, uz krēsla atzveltnes atlai-dusies, domā: «Ja es būtu rakstniece, kādu skaistu teiksmu par Amerikā dzimušas un Padomju zemē savu isto dzimteni atradušas Peļnruškītes brīnišķīgo pārvēršanos es tad uzrakstītu!»

Stalīniskā Baku

EDGARS DAMBURS

Šeit viss saistās ar biedra Stalīna vārdu, ar biedra Stalīna darbību, kas gadsimta sākumā pulcināja Baku strādniekus zem bolševisma karoga. Šeit 1904. gada decembrī biedrs Stalīns organizē pirmo grandiozo streiku, kas ilgā turpat divdesmit dienu un beidzas ar Krievijas strādnieku kustības vēsturē pirmā kolektīva līguma noslēgšanu ar naftas rūpnīcām. Šo vareno streiku biedrs Stalīns apzīmē par «signālu slavenajiem janvāra un februāra notikumiem visā Krievijā». Baku biedrs Stalīns arī vada cīņu pret meševikiem, kas beidzas ar bolševiku lenīniešu uzvaru. Istenībā biedra Stalīna līdzdalība Baku strādnieku revolucionarajā kustībā sākās jau ar 1900. gadu, kad šeit ar viņa norādījumu ieradās Lado Kečchoveli, kas Stalīna tiešā vadībā sāk organizēt Baku proletariatu un nodibina slaveno pagrīdes tipogrāfiju. Pats biedrs Stalīns 1926. gadā «Pravdā» rakstīja par to, cik Baku periods bijis nozīmīgs viņa dzīvē un darbā:

«Divi revolucionārā darba gadi naftas rūpnīcās strādnieku vidū norādīja manī par praktisku cīnītāju par savu pirmo un praktiskajiem vadītājiem». Un tai pašā rakstā tālāk biedrs Stalīns saka: «Tur, Baku, es tāpat dabūju otrs kaujinieciskās revolūcijas kristības». Ciešs sakars biedram Stalīnam ar visas Aizkaukazijas un Baku proletariatu paliek arī vēlākos gados. Ne velti kādā apsvēkuma telegramā Azerbaidžānas bolševiku partijai biedrs Stalīns sevi nosauc par vecu bakiēti.

Stalīna ģenīti ir tas, kas aizrauj un ieliesmo cīņai pret kapitalismu Baku naftas strādniekus, Baku savā laikā darbojās arī Lenina un Stalīna cīņu darbībai Ordžonikidze, Berija, Mikojaņi, vēlāk arī Sergejs Mironovičs Kirovs. Biedrs Stalīns Baku praktiskā darbā izaudzina tādus izcilus lenīniešus kā Saumjans, Spandarijans, Aizbekovs, Hanlars Safaralijevs, Bokovs un daudzi citi. Šeit padomju varas karogu pacēla neizmirstamie 26 komisari, kurus 1918. gadā nežēlīgi noslepkavoja angļu in-

terventi. Viss šajā pilsētā saistās ar dārgām atmiņām.

Baku ir ļoti sena un tai pašā reizē arī jauna pilsēta. Padomju varas gados šeit izaugusi lieliska socialistiskā pilsēta. Jau cariskās Krievijas laikā Baku skatījās viens no vislielākajiem rūpnīcības centriem, ar ļoti spēcīgu, organizētu rūpnīcisko proletariatu, kas kadreiz no visdažādāko tautu pārstāvējiem. Toreiz, kad savu revolucionāro darbību šeit sāka biedrs Stalīns, krievu kapitalisms, kā to rakstīja biedrs Lenins, «bija ievēlīgs Kaukaziņu pasaules preču apgrozībā». Baku valdīja kapitalisti. Tajā laikā eksistēja ap simts piecdesmit dažādu firmu, kas visas, konkurēdams viena ar otru, nežēlīgi ekspluatēja strādniekus. Tāda firma kā «Nobelis» guva milzīgu peļņu, kamēr darba ļaudis dzīvoja neledomājami sliktos apstākļos. Baku toreiz bija netīra un nabadzīga. Kad sacēlās vētra, kas Apšērona pussalā ir parasta parādība, Baku ietinās smilšu mākonī, tā kā grūti bija pat elpot. Šo posta pilno dzīvi dažos savos darbos aizkustinoši notēlojis arī Maksims Gorkijs, kurš kādā vietā Baku naftas rajonus nosauc par smirdošu eili. Bet tagad tas viss pieder tālaj pagātnē.

Baku tagad ir moderna pilsēta ar skaistām celtnēm, platām asfaltētām ielām un bulvāriem. Baku vārda pilnā nozīmē kļuvusi par dāru pilsētu, ar daudziem apstādījumiem un parkiem, kas gleznaini ieskauj namus. Celtniecībā šeit plaši izmanto arī nacionālās arhitektūras elementus, kas pilsētā piešķir ļoti savdabīgu kolorītu. Neaizmirstams skats uz pilsētu atveras, kad jūs uzkāpjiet Kirova kalnā, uz kura lielajam tautas tribunam uzcelts monumentāls piemineklis. 1928. gadā no šējenes lejup raudzījies arī Maksims Gorkijs un bijis dziļi aizgrābts par skaisto panoramu. Viss te attīstās straujos tempos. Pirmo reizi biju Baku 1947. gadā; divu gadu laikā te radies daudz kā jauna un interesanta, kas

liecina par socialistiskās celtniecības vareno rosību. Šogad te atklāts arī piemineklis dīžajam azerbaidžāņu tautas dzejniekam Nizamī. Drīzumā būs gatavs grandiozais Valdības nams. Ista kulturas pils ir Nizamī vārdā nosauktais kinoteātris ar plašām mākslinieciski izstrādātām telpām. Par rūpnīcības attīstības strauju procesu liecina kaut vai tas, ka padomju varas gados saņiegta 47 reizes lielāka benzīna produkcija nekā carisma laikā.

Baku ir īsta stalīnisku tradīciju pilsēta. Bakiēši paši ļoti ar to lepojas. Ne vien vēsturiskā pagātnē, bet arī tagad biedrs Stalīns personīgi vēlti loti dziļi uzmanību Baku pilsētas rūpnīcības attīstībai. Arī tagad tāpat kā toreiz biedrs Stalīns palīdz bakiēšiem veidot jaunu dzīvi.

Lai tuvāk iepazītos ar biedra Stalīna revolucionārās nelegālās darbības periodu Baku, vispirms jāizstaigā Azerbaidžānas bolševistiskās organizācijas vēstures muzeju, kas atrodas augstā uzkalnā netālu no Kaspijas jūras. Muzeja divas istabas veltītas Stalīna darbības periodam Baku. Te savākti ļoti vērtīgi materiāli.

Muzeja apskate ir īsta partijas vēstures studija, šeit redzētais iespējams neaizmirstamā atmiņā. Ar neatslābstošu interesi skatījās raugās attēlos, zīmējumos, kartēs, gleznās un diagramās, un viņa priekšā iznirst varena glezna, kurā noris dramatiska cīņa ar vispasaules nozīmi. Muzejā redzami arī bolševiku nelegālie un legālie preses organi: «Bakinskij Proletarij», «Gudok», «Bakinskij Rabočij». Šiem izdevumiem savā laikā bija ļoti liela nozīme proletariāta kaujas rindu saliedēšanā. Laikraksti garā gadu gaitā jau nodzeltējuši, bet to saturs paliek mūžīgs. No mazo avižu lappusēm runā biedra Stalīna ģenialā doma.

Staigājot pa muzeja telpām, skatītājam liekas, ka viņš pats līdzdzīvo tais vareni dienās, kad Baku proletariāts biedra Stalīna vadībā izcīnīja daudzus spožas uzvaras. Uzskatāmi redzam, kā aug un veidojas cīnītāju

kadri, kā tiek satriekti meševiki un uzvar nemirstīgā Lenina idejas. Tur ir glezna, kas attēlo pirmā kolektīvā līguma parakstīšanu Baku 1904. gada 30. decembrī «Elektriskā spēka» kantorī Sabunčā. Citos materiālos redzam biedra Stalīna politisko darbu cietumā 1908. gadā, gandrīz astoņu mēnešus būdam apcietinājumā Bailovā, biedrs Stalīns par spīti stingrajam režīmam atrod iespēju turpināt revolucionāro darbu — redīgē nelegālos izdevumus un pats raksta principiālus rakstus laikrakstos. Neaizmirstami atmiņā iespējams Brodskā glezna: «26 Baku komisarū nošaušana». Māksliniekam izdevies ar satriecošu spēku parādīt bolševikus, kuri pat nāves priekšā nenodreb.

Baku tagad var apskatīt arī vēsturisko tipogrāfiju «Nina», kas atrodas Iskras ielā 102. To 1901. gadā organizēja biedra Stalīna līdzcīnītājs Lado Kečchoveli. Revolucionāras kustības vēsturē Viskrievijas mērogā «Nina» pieder īzila loma. Šeit iespīesti četri laikraksta «Brdzola» pirmie numuri, lenīniskā «Iskra», daudz proklamāciju, skrejlapu un brošūru. Jāapbrīno tā stalīniskā konspirācija, kurai pateicoties tipogrāfija «Nina» varēja darboties turpat četrus gadus. Muzeja - tipogrāfijas direktors b. Bokovs mums parādīja veidu, kā Lenins sūtījis no ārzemēm «Iskras» maketus. Parasti tie pārsūtīti pa pastu ar dzīvnieku albumiem. Maketi bijuši tik labi noslēpti, ka pat manīgākiem spīegiem nebūtu ienācis prātā meklēt tur kaut ko aizdomīgu. Ievērojama arī pati spīestuve. Tajā viss saglabāts kā tas bijis viņas dienās. Mazajā pagraba telovēl stāv ar roku darbināmā spīestuvīte un burtu kastes. Liekas, ka tikai nupat vakar beidzies darbs, no šējenes pa dažādiem ceļiem izplatījies Lenina-Stalīna ideju aparātais dzīvā vārdā, kas pauda taisnību, atmaskoja oportunistus un meševiku nometnes, organizēja darba ļaužu masas politiskai cīņai. Tipogrāfija bijusi tik rūpīgi maskēta, ka nezinātājam neiespējami to atrast. Visai interesanti, ka tajā pašā laikā atradusies arī žandarmerijas pārvalde.

Ir ļoti pabūt arī Hanlars kalnā, no kura atveras brīnišķīgs skats uz zilo Kaspiju un lielo pilsētu. Šeit 1907.

gada 29. septembrī kapitalistu rokaspišu nogalinātā azerbaidžāņu revolucionāra Hanlars Safaralijeva bēres biedrs Stalīns teica savu vēsturisko runu, kas skanēja kā kaujas saukme: atbriet sava biedra nāvi. Bēres bija tik lieliska proletariāta spēka demonstrācija, ka kapitalistu nīknams bija bezspēcīgs kaut ko iesākt.

Tagad Hanlars kalna pakājē izplešas Stalīna vārdā nosauktais naftas rajons, kas izveidots uz Kaspijas jūrai atkarotā zemes gabala. Mēs pabijām šajā rajonā tikai dažas stundas, bet viss redzētais stāstīja par Stalīna domas vareno novatora spēku un lieliskumu. Padomju cilvēks stalīnisko piecādu laikā veicis vārda pilnā nozīmē teiksmainus darbus. Pēcrevolūcijas periodā naftas rūpnīcība vārda pilnā nozīmē uzcelta no jauna. No jauna izurbts apmēram div ar pus miljoniem metru dziļums, tas ir, saskaitot kopā visus naftas urbumus. Atklātas ar divdesmit naftas atradnes. Nav jāstāsta, cik naftai milzīga loma mūsu valsts saimnieciskajā dzīvē. Jau Vladimirs Majakovskis savā laikā rakstīja, ka mēs varam droši pajauties uz rītdienu, tāpēc ka mūsu galvaspilsētu sirdis izlejas melnās, biežās Baku asinis Dzejniekam taisnība. Cīņa par naftas produkcijas palielināšanu ir reizē cīņa par padomju valsts vareību. Stalīniskā ideja par dabas spēku pakļaušanu cilvēkam brīnišķīgi realizējas dzīvē ne vien šajā nozarē.

Ja šodien aizbrauktu 350 kilometrus no Baku uz Mingečauru, jūs alzrautu grandiozais dabas pārveidošanas darbs, kas tur noris. Pašlaik tur sākti darbi pie aizsprosta uz Kuras upes. Šeit izveidots 60 kilometru garu un 28 kilometrus platu ezeru, no kura ūdens pa kanāliem dosies uz tālo Munganas stepi, kas pastāvīgi cieš no sausuma. Tas ir viens no visgrandiozākajiem pasākumiem pēckara celtniecībā. Stepē, kur stādi nonkst aiz sausuma, zaļos druvus un augļu dārzus. Tā ir Lenina-Stalīna ideju uzvara, socialisma spēku uzvara, pret kuru sabrūk visa ārzemju kapitalistu propaganda.

Dziesma Staļina likumam

Aleksandrs Čaks

Draugs, karp vien paskaties,
redzi tu — brīvi
Augam un atplaukstam
Padomju dzīvi.
Uzvara gūta ir —
ienaidnieks satriekts,
Sviedros un pūļņos
atdzimst viss ātri.
Fabrikas — pilsētās,
kolchozi — laukos
Rosībā sacenšas,
būdami draugos.
Atrasis, pacēlies
vienotā saimē,
Padomju cilvēks kaist
darbā un laimē.
Brīva ir doma tam,
brīvas steidz rokas,
Pagātnē — verdzības
tumsa un mokas.
Saulē, draugs, aumajām
piūst mūsu dienās,
Zils, skaidrs plašums
pār galvu mums slienās,
Padomju Dzimtene,
cik gan tu skaista,
Dižums un daiļums tavš
paceļ un saista.
Varenās rūpnīcas,
bezgalie lauki,
Devumā dāsnie
kā pārpilni trauki,

Visi tie — mūsu,
mēs — saimnieki esam.
Pasauli savu
uz pleciem sev nesam.
Paši mēs — valsts,
ceļts ir viss — mūsu roku,
Cīņu un asiņu,
kauju un moku.
Padomju cilvēks tik
vien var to paveikt,
Dzīvību sargājot,
droši iet nāvē.
Draugs, kad tu visu to
redzi un dzirdi,
Roku liec — jutīsi
auļojam sirdi
Lepnumā, apziņā,
priekā un laimē,
Ka arī tu esi —
Padomju saimē,
Līdzīgs ar līdzīgiem
darbā un kaujā,
Ceļā uz Komunu
gājumā straujā.
Darbs — mūsu bruņas
un brīvība — tikums,
Visu to devis ir —
Staļina likums,
Staļina likums — gaišs,
taisnīgs un cildens,
Sagrūst pret Viņu —
nāids, kari un viltus.

PAZĪSTAMI UN TUVI VAIBSTI

M. VINTERS

Runājot par PSRS Konstitūcijas starptautisko nozīmi, biedrs Staļins savā referātā VIII Vissavienības Ārkārtējā Padomju Kongresā norādīja:

«Tas būs dokuments, kas liecina, ka tas, pēc kā ilgojušies un ilgojas miljoni godīgu cilvēku kapitalistiskajās zemēs, — jau realizēts PSRS.»

Tas būs dokuments, kas liecina, ka tas, kas realizēts PSRS, var būt pilnīgi realizējams arī citās zemēs.

Bet no tā jāsecina, ka PSRS jaunās Konstitūcijas starptautisko nozīmi nezin vai var pārvērtēt.

Vairāk nekā 13 gadu pagājuši, kopš teikti šie pravietiskie vārdi, un cilvēce varējusi pilnā mērā pārlicināties, ka tie piepildās dzīvē.

Tiesī vadoties no šiem biedra Staļina vārdiem, izstrādātas mums draudzīgo tautas demokrātijas valstu konstitūcijas, kurām par pamatu ņemti Staļina Konstitūcijas dizēnie principi.

Visās tautas demokrātijas valstīs konstitūcijas, tāpat kā Staļina Konstitūcija, pamatojas uz kapitalistiskās iekārtas likvidācijas fakta un pasludina valsti par strādnieku un zemnieku valsti, kur visa vara pieder darba tautai. Izejot no tā, tautas demokrātijas valstīs darbs pasludināts par sabiedriskās iekārtas pamatu un noteikts, ka darbs ir katra pilsoņa tiesība, pienākums un goda lieta. Tiesība uz darbu — šī cilvēka pamattiesība, kas tam laupīta, kā zināms, visās kapitalistiskajās valstīs, — tautas demokrātijas zemēs tiek realizēta uz ražošanas līdzekļu lielākās daļas nacionalizācijas pamata. Darba sabiedriskajam raksturam šajās valstīs atbilst arī sabiedriskais īpašums uz galvenajiem ražošanas līdzekļiem. Šis pēdējais apstāklis ļauj piekopt tautas demokrātijas valstīs ražošanas plānošanu, kura pēc būtības ir sociālistiskā plānošana, pēc sava tipa analoga padomju plānošanas būtībai. Rezultātā tautas demokrātijas valstīs strauji celās dzīves līmenis, attīstās ražošanas spēki, rodas materiāli priekšnosacījumi socialisma realizēšanai. Jau tagad visās tautas demokrātijās Eiropā pilnīgi izstrādāts bezdarbs, bet darbs, kļūdams par visas tautas godu un varonības lietu, uzrāda tur tādas formas, kas līdzīgas Padomju zemes darba heroiem. Racionalizatori, trieciennieki, stachanovieši, lupinieši, augstas kvalitātes brigādes — šie sociālistiskā darba raksturīgi stingri ieviestie arī tautas demokrātijas darba lauzu rindās.

«Mūsu zeme, — nesen kādā radio runā atzīmēja Čehoslovākijas rūpniecības ministrs Šlehta, — tagad kļuvusi par milzīgu darbnīcu, kur katrs, kas strādā, reizē ar to ir saimnieks, kas atbild par tās zēšanu. Pie mums nav bezdarba. Mēs kāpinām mūsu nacionālās bagātības daudz straujāk, nekā agrāk... Mums ir stabila valūta. Mūsu tirgus pildās ar precēm, bet darba alga reālā vērtība kāpj.»

Te īsos vilcienos uzņemta vienas tautas demokrātijas valsts darba aina. Un cik krasi tā kontrastē ar jebkuru kapitalistiskās valsts stāvokli, kura sasniedzis ekonomiskās krīzes, saimniecisko un politisko satricinājumu valgos!

Reizē ar tiesībām uz darbu, tautas demokrātijas valstu konstitūcijas paredz (un valsts iekārta nodrošina) pilsonem tiesības un atpūtu un izglītību. Atalgotais atvaļinājums, bezmaksas ceļojumi uz atpūtas namiem un sanatorijām, bezmaksas ārstēšanās, obligātā pamatizglītība — lūk, kas fiksēts arī

Ungārijas, Polijas, Čehoslovākijas un citu tautas demokrātijas valstu konstitūcijās. Un šo tiesību realizē, nacionalizējot, iekārtojot un atjaunojot bijušo bagātnieku sanatorijas, pilis atpūtas vietas, kurvietas. Tur, kur agrāk laiskām izpriečām nodevās Austrum- un Rietumeiropas «varenie», tagad atpūšas, smēlas jaunus spēkus, ledvesmu, miljoniem darba cilvēku, kuriem tautas demokrātijas iekārta pavērusi šādas iespējas.

Milzīgu darbu tautas vara veic arī izglītības celšanā. Pieņēma atzīmēt, ka tautas demokrātijas Polijā šogad mācījušies 3 reizes vairāk skolēnu nekā 1938. gadā! Tādējādi lielā tiesība uz gara gaismu, kas šodien dota miljoniem strādnieku un zemnieku jauniešu, kuri vēl nesen pat sapņi nevarēja iedomāties nokļūt uz skolas soļa, pamatojas nevis uz konstitūcijas burtu, bet uz tās realitātes, kas tapusi un top tautas demokrātijās. Arī šī tautas demokrātijas valstu konstitūciju īpatnība pilnā mērā atbilst lielās Staļina Konstitūcijas principiem — fiksēt nevis formālas tiesības, bet smaguma centru pārvietot uz ļautājumu par šo tiesību garantijām, uz ļautājumu par šo tiesību realizēšanas līdzekļiem.

Uz šī tiesību realitātes pamata tautas demokrātijas valstu konstitūcijas arī fiksē visu nacionalistu vienlīdzību un līdztiesību, piešķir visām tautībām tiesības attīstīt savu nacionālo kultūru, mācīties mātes valodā, nosaka visu rašu vienlīdzīgas tiesības. Kā zināms, nacionālais ļautājums bija viens no vissāpīgākajiem Austrum- un Dienvidaustrumeiropas valstīs. Bet stājušās uz socialisma ceļa un veidojot savu pamatlīkumu pēc dziās sociālistiskās lielvalsts staliniskās konstitūcijas, tautas demokrātijas valstu iekārta dara galu jebkurai nacionālai vai rases diskriminācijai. Lai realizētu dzīvē šo konstitūcijas principu, vairākas valstis, kā, piemēram, Čehoslovākijā, Rumānijā, sevišķi uzmanību veltī mazāk attīstītu tautību ekonomikas un kultūras straujākai augšupejai. Slovaikijas industrializācijas plāns šaj zinā ir spilgts piemērs, kā Čehoslovākijas tautas republika praktiski realizē konstitūcijā paredzēto tautu vienlīdzības principu.

Tautas demokrātijas valstu konstitūcijas ar likuma spēku dara galu sievietes nelīdztiesīgajam stāvoklim, kāds eksistēja šajās zemēs kapitalistiskās iekārtas apstākļos. Un atkal mēs redzam, ka šis princips cieši saistās ar reāliem pasākumiem: sievietes darba apmaksas pielīdzināšanu vīriešu darba apmaksai, sieviešu izvirzīšanu valsts pārvaldes darbā, sieviešu izglītības līmeņa celšanu, veicot plašu noskaidrošanas darbu sievietes vidū u.t.t. un tml. Sievietes aktīva iesaistīšana socialisma ceļā tautas demokrātijas valstīs ir viens no tautas varas svarīgākajiem uzdevumiem. Tautas demokrātijas valstīs konstitūcijas pilnīgi nodrošina pilsoniem apziņas brīvību. Tieši šim nolūkam baznīca tiek atšķirta no valsts. Katrs pilsonis tautas demokrātijas zemēs var brīvi piekopt reliģiskus kultus. Tai pašā laikā pastāv antireliģiskās propagandas un darbības brīvība. Nodrošinot saviem pilsoniem plašas demokrātijas tiesības, tautas demokrātijas valstu konstitūcijas uzliek

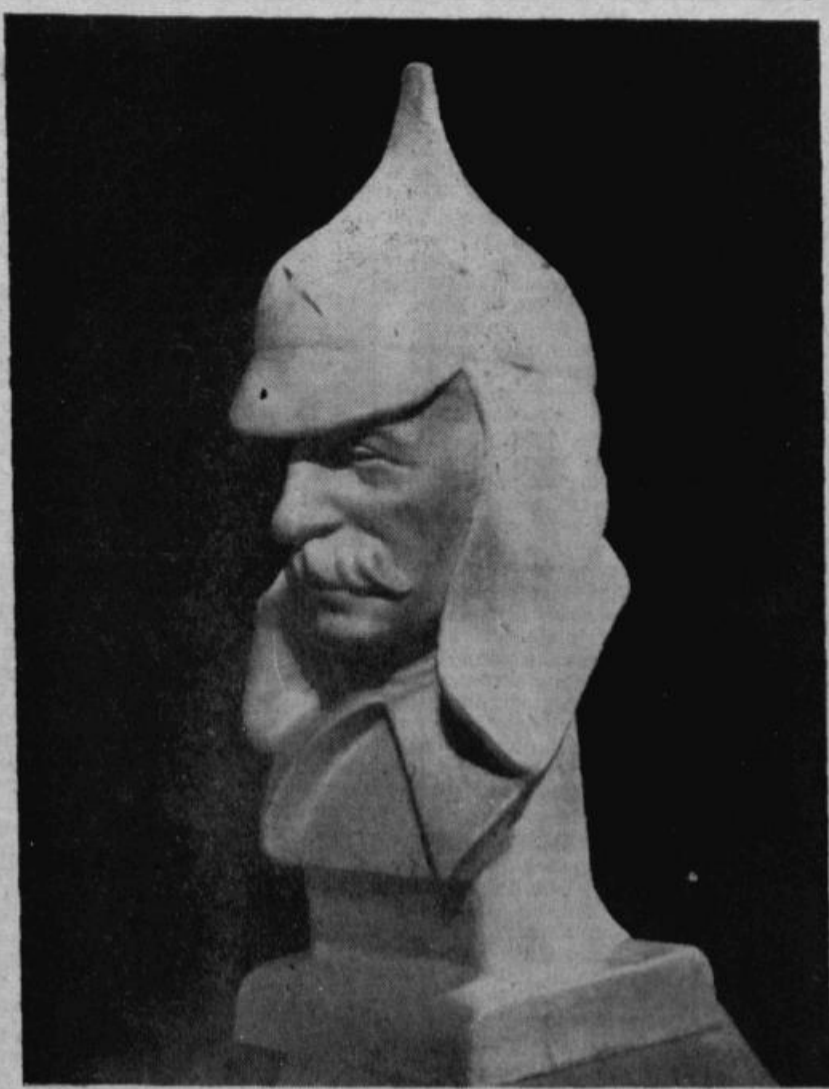
tiem arī pienākumus. Šo pienākumu vidū sevišķi svarīgs ir pienākums sargāt savu tautas demokrātijas dzimteni, iekārto un varu. Šim nolūkam visās tautas demokrātijas valstu konstitūcijās ierakstīts pants par kara klauzību tautas armijā, kura ir katra pilsoņa goda pienākums.

Ja buržuāziskās valstīs līdz šai baltai dienai slēpj valsts varas šķirisko raksturu, tad tautas demokrātijas valstu konstitūcijas, sekojot lielās Staļina Konstitūcijas paraugam, atklāti izceļ un pasvitro strādnieku šķiras un tās avangarda — komunistiskās partijas — vadošo lomu. Tas pilnā mērā arī atbilst šīs valstīs pastāvošam stāvoklim: visi tautas demokrātijas panākumi sasniegti kompartiju vadībā, ar strādnieku šķiras iniciatīvu. To arī atzīst visi tautas demokrātijas valstu darba laudis.

Visu tautas demokrātijas valstu konstitūcijas savā ievaddaļā vienbalsīgi atzīmē faktu, ka tikai Padomju Savienības uzvara otrajā pasaules karā un sociālistiskās lielvalsts vēsturiskā palīdzība pavērusis šo valstu tautām ceļu uz brīvību un laimi. «Lielās Padomju Savienības bruņotie spēki atbrīvoja mūsu zemi no vācu fašistu jūga, sagrāva muļžnieku un kapitalistu prettautisko valsts varu un pavēra mūsu darba tautai demokrātijas attīstības ceļu» — tā skan Ungārijas tautas republikas konstitūcijas pirmās pants. Runājot par šo konstitūcijas pantu Ungārijas parlamentā, Ungārijas darba lauzu partijas ģenerālsēkretārs Matias Rakošis teica: «Mūsu tautas demokrātijas visu sasniegumu un panākumu izejas punkts ir lielās Padomju Savienības atbrīvošanas cīņa un tā palīdzība, kādu mums sniedzis un sniedz ungaru tautas labākais draugs, dižais Staļins.» Tā mēs redzam, ka Padomju Savienības lielā atbrīvošanas misija un nesavīgtā palīdzība likušas pamatu patiesu tautas konstitūciju izstrādāšanai, pieņemšanai un realizēšanai tautas demokrātijas valstīs.

Staļina Konstitūcijas cēļos principus mēs sastopam arī Azijas demokrātijas valstu pamatlīkumos un to projektos. Tiesība uz darbu, atpūtu un izglītību, nacionāla līdztiesība, apziņas brīvība, plašo tautas masu tiesību aizsargāšana, sievietes līdztiesība, strādnieku šķiras un tās revolucionārās partijas vadība, strādnieku un zemnieku savienība — visus šos mūsu konstitūcijas dižos pamatus mēs saskatām arī Ķīnas tautas republikas, Korejas tautas republikas, Vjetnamas republikas pamatlīkumos; visas šīs valstis stingri nostājušās uz socialisma un demokrātijas ceļa un savā tālākajā attīstībā vadās no Padomju lielvalsts pieredzes, no tiem dižajiem likumiem, kas pavērusi mūsu tautai laimes, brīvības un zēšanas laikiem.

Mēs, padomju cilvēki, ar prieku saskatām mums pazīstamus un dārgus vaibstus citu valstu pamatlīkumu paraugos, šodien ar lepnumu atceramies ģenialo un pravietisko vārdus, kurus pirms 13 gadiem — kad fašisms sāka savas orgijas — teica lielais Staļins: «Tagad, kad dūļķainais fašisms vilnis apšāc strādnieku šķiras, socialistisko kustību un sajūc ar dubļiem civilizētās pasaules labāko lauzu demokrātijas centienus, PSRS jaunā Konstitūcija būs apsūdzības raksts pret fašismu, raksts, kas runā par to, ka socialisms un demokrātijas ir neuzvarami.»

Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 32. gadadienai veltītajā izstādē eksponētā A. Gailiša keramika «J. V. Staļins pilsoņu kara laikā»

KULTURAS DZĪVE PADOMJU LATVIJĀ

Jauna pirmizrāde Tēlotājas un lietišķās mākslas pasādarbības skatē

Vakar Operas un baleta teātri notika Staļina premijas laureāta, PSRS tautas mākslinieka R. Gliera baleta «Sarkanā magone» pirmizrāde. So uzvedumu teātra kolektīvs veidī Staļina Konstitūcijas dienā. Baletu inscenējusi baletmeistare H. Tangijeva-Birzniece. Muzikālo pusi iestudējis diriģents Arvīds Jansons. Skatuves ietēros — gleznotājs Kārlis Miezīša, bet tēpu meti — gleznotājs M. Šoerāles. Pirmizrādē kas guva skatītāju nedalītu atzinību, titullomu — kiniešu skatuves mākslinieci Tai-hoa (tulkojumā — sarkanās magones zieds) dejojā J. Pankrate, padomju tvaikona kapteinis bija J. Grauds, avanturists Li San-fu — E. Gailiņš, ķīniešu bankieris — J. Titovs. Uzvedumā piedalījās arī teātra koris un himisti, kā arī Rīgas choreogrāfiskās skolas audzēkņi.

Rīgas apriņķa vidusskolnieku salidojumā

Šajās dienās Slokas vidusskolā notika Rīgas apriņķa vidusskolnieku kārtējais salidojums, kurā bija ieradies arī PSRS tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts E. Smilģis un doc. K. Krauliņš. E. Smilģis iepazīstināja vidusskolniekus ar Maskavas Akadēmiskā Mazā teātra daiļrades gaitām 125 gados un pastāstīja par teātra jubilejas svētnībām. K. Krauliņš referēja par latviešu tautas dzejnieka J. Raiņa cīnītāja mūžu un daiļradi. Labi sagatavotus referātus par Raiņa nolasīja arī paši skolnieki.

Pēc tam notika Slokas un Siguldas vidusskolu apvienotā kora koncerts skolotāja J. Kanepa vadībā. Abu skolu audzēkņi deklamēja Raiņa dzejas, bet Slokas vidusskolnieki bija sagatavojuši montāžu no dažādiem Raiņa darbiem.

Žitomiras teātris Liepājā

Liepājā pašlaik viesojas Ukrainas PSR Žitomiras apgabala muzikālā dramatiskā teātra trupa. Tās repertuārā daudz vēsturiskas lūnas par Ukrainas pagātni un izcilie darbinieki, piemēram — «Maija nakts», «Marius Boguslavskis», «Nataļa Poltavka», «Soročina gada tirgus», «Taras Ševčenko». Viesizrādes gūst skatītājos lielu piekrišanu.

Pirmā skatītāju konference Liepājā

Liepājas Muzikālā dramatiskā teātris 6. decembrī rīko skatītāju konferenci par brāļu Turu lugu «Savrupmāja šķērsiela» («Aiz sūtniecības logiem»). Konferencē dalībniekus iepazīstinās ar E. Voiničas romānu «Dundurs» dramatisējuma fragmentiem. «Dundurs» inscenējumu gatavo teātra galvenais režisors, LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks Kārlis Pieslis. Pirmizrāde paredzēta 17. decembrī. Decembra beigās dekadā ieplānots Elinas Zālītes jaunās komēdijas «Vārds sievieteim» uzvedums LPSR nopelniem bagātā skatuves mākslinieka Nikolaja Mūrnieka režijā.

Emilam Dārziņam veltīts vakars Skrīveros

Skrīveru kolchozu kadru skola bija sarīkojusi Emīla Dārziņa 75. dzimšanas dienai veltītu vakaru. LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks N. Grīnfelds nolājs referātu par izcilā latviešu komponista dzīvi un daiļradi. Emīla Dārziņa darbus atskanēja Tālis Matīss un A. Volfmane-Ose.

Varoņa tēls krievu 19. gadsimta muzikalajā klasikā un padomju muzikā

Liela Glinkas pirmās operas varonis Ivans Susaniņš atdod dzīvību savas tautas brīvības un neatkarības, savas dzimtenes vārda. Ar tādu patriotisku ideju komponists apveltīja operu «Ivans Susaniņš», kas ievadīja virkni lielisku krievu klasisko operu 19. gadsimtā.

Ivans Susaniņš ir vienkāršs, no tautas nācis cilvēks, kura dzīve nav atdalāma no sava laika krievu zemnieku dzīves. Tāds varonis uz operas skatuves parādījās pirmoreiz. Rietumeiropas romantiskās muzikas iemīļotais varonis bija individualists, no tautas bezgala tālu stāvošs vientuļnieks. Tādi, piemēram, ir Berliozs un Vagnera varoņi. Vientuļība parasti noved šos varoņus līdz bezjēdzīgai katastrofai. Tas rada neticību cilvēka spēkiem, cilvēka laimei.

Pretrastā Rietumeiropas muzikalajam romantismam raksturīgajam individualismam krievu muzikalā klasika izvirzīja tautiskuma principu. Ar tautu nesaraucami saistītais varonis šeit parādīts kā tautas pārstāvis, kurš cīnās, lai piepildītu tautas labākos centienus un ideālus (Susaniņš, Sadko). Vēl vairāk — pati tauta, kas parādīta kā aktīvs, vēsturiskos notikumus virzošs spēks, kļūst par tādu muzikāli dramatisku darbu varoni, piemēram — Musorgska «Boriss Godunovs». Satura tautiskums nosaka arī muzikalās valodas tautiskumu, tās dzīlo radniecību tautas dziesmām, tās skaidrību un tuvību klausītājam.

Glūži pretēji Rietumeiropas pesimistiskajai «muzikālā filozofijai» krievu klasiskā muzikā apliecina tiešu cilvēka laimei, pauzē pārliecību, ka tautas cīņa par laimi, brīvību, neatkarību beigšas ar uzvaru. Krievu 19. gadsimta muzikas optimisma pamatā ir palāvība tautas nesalauzamiem spēkiem, kuru uzvaru nevar aizkavēt atsevišķas neveiksmes un zaudējumi. Glinka un citi krievu klasiski realistiķi un visā dziļumā parāda konfliktus, kas rodas viņu varoņu gaitās. Glinka nevirzījās ar bargu realismu parādīt Ivana Susaniņa nāvi, un tomēr viņš nonāk pie optimistiska slēdziena: parādīt, kā triumfē tauta, kuras brīvības dēļ varonis atdevījis savu dzīvību.

Realisms un tautiskums — tādi ir krievu klasiskās muzikas un krievu klasiskās literatūras kopīgie principi, Glinkas un Puškina, Čaikovska un Tolstoja principi. Šie progresīvie idejiski mākslinieciskie principi veidojušies nesaraucamā sakarā ar krievu tautas atbrīvošanās cīņu pret carismu. Tautas pretestība, verdzīnāšanai Glinkas, Čaikovska Borodina, Musorgska un Rimskā-Korsakova darbos izpaužas vienā kārtā cilvēka svētības tiesības un labākās jūtas. Tieši tādēļ viņu daiļrade ir bijis nozīmīgs ieguldījums visas cilvēces mākslas attīstībā.

Viens no svarīgākajiem padomju muzikas augšanas priekšnoteikumiem — «... klasiskā mantojuma, īpaši — krievu muzikalās skolas tradīciju, milzīgās progresīvās lomas atzīšana. Šis mantojuma izmantošana un tālāka attīstīšana.»

Līdzīgi krievu muzikas klasīkiem, arī padomju komponisti ir bieži pievērsušies vēsturiskās pagātnes tēmiem un episkiem pasaku sižetiem.

Bet padomju komponistu daiļradē parādās jaunas tēmas, jauni tēli: tās ir mūsu padomju īstenības tēmas, tie ir jauno varoņu — padomju cilvēku, Lenina un Staļina laikmeta cilvēku tēli.

Vispilnīgāk un pārliecinošāk padomju cilvēka tēli parādīti masu dziesmās, kas atsaukušās visiem svarīgākajiem notikumiem padomju tautas dzīvē. Tautas dziesmās, tāpat A. Upīša «Vilniša celojums uz austrumiem», J. Vanaga «Stāsti par Daugavu», A. Grigola «Māls un porcelāns», tiek sagatavoti izdošanai A. Sakses «Pret kalnu», stāsti jaunatnei un bērniem.

Par Igaunu un latviešu kulturalo tuvināšanos īpaši rūpējas latviešu literatūras draugs un populārizētājs rakstnieks Maris Pukīts, kas šim darbam vēltījis visu savu mūžu. Jāpiezīmē, ka Pukīts ir pārtulkojis pusi no visiem tiem latviešu daiļliteratūras darbiem, kas parādījušies igauņu valodā, kopš

tas dziesmā «Pa kalniem un pa lejām» (A. Aleksandrova apstrādājums), A. Davidenko («Budjonija jātnieki» u. c.), pēc tam L. Knipera («Druvīna»), I. Dunajevska («Kachovka») un citu komponistu labākajās dziesmās atdzimst pilsonu kara varenās ainas, padomju tautas cīņa pret kontrrevolūciju un intervenciju. Dunajevska «Dziesmā par Dzimteni» iemiesots socialistiskās celtniecības patoss, socialistiskās etikas cildenums. A. Aleksandrova dziesma «Svētais karš» kļuvusi par Liela Tēviņas kara muzikālo emblemu, bet A. Novikova «Demokratiskās jaunatnes maršs» — par kaujas karogu visas pasaules darba jaunatnei, kura cīnās par mieru un patiesu demokrātiju. Padomju masu dziesmas lieliskākā īpašība ir tā, ka šī dziesma ne tikai atspoguļo padomju īstenību, bet ar partejisku mērķtiecību leļaužas dzīvī, sekmē tās pārveidošanu komunisma garā.

Padomju masu dziesmas attīstība rāda, cik milzīga nozīme ir partejiskuma principam, ko V. I. Lenins izvirzīja attiecībā uz literatūru, bet kas attiecas uz visām mākslas nozarēm. Padomju literatūras partejiskums ir augstāka un kvalitatīvi jauna pakāpe patiesi tautiskas mākslas vēsturiskajā attīstībā, tā ir pakāpe, kas sasniegta Ļeņina-Staļina partijas vadībā. Partejiskums ir padomju literatūras, padomju mākslas daiļrades metode — socialistiskā realisma pamatprincipi. Socialistiskā realisma metode prasa no mākslinieka patiesu, vēsturiski konkrētu īstenības attēlojumu tās revolucionarajā attīstībā. Socialistiskais realisms ir augstākā, kvalitatīvi jauna pakāpe realistiskās mākslas vēsturiskajā attīstībā.

Šī daiļrades metode paver komponistiem tādas iespējas, kādu nebija un nevarēja būt pat vislabākajiem realistiskās mākslas meistariem pagātnē. 19. gadsimta komponisti savus laika biedrus rādīja galvenokārt viņu personīgās dzīves ietvaros, kas bija atraitna no sava laika sociālajam vēsturiskajam notikumam. Socialistiskā realisma metode dod komponistam iespēju (pat prasā) mūsu laika biedru — padomju cilvēku parādīt ciešā sakarā ar socialistiskā laikmeta sabiedrisko dzīvi. Līdz ar to varoņu attēlojums kļūst īsti pareizs un dziļš.

Atbilstoši socialistiskā realisma daiļrades metodei, labākās padomju masu dziesmas jauno varoni — padomju cilvēku — rāda kā personīgajā dzīvē, tā darbā, cīņā un jaunradē. Nav šaubu, ka tad, kad padomju komponisti būs radījuši operas, kuras mākslinieciskā ziņā būs cienīgas nostāties blakus krievu 19. gadsimta klasiku darbiem, arī jauno padomju operu centrā pacelsies dižā padomju cilvēka tēls, Entuziasms, ar kādu padomju komponisti pēc VK(b)P CK lēmuma par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» strādā jaunu, mūsu laika cienīgu operu radīšanas laukā, sola varenius rezultātus. Tā nebija nejausība, ka līdz Centralās Komitejas vēsturiskajam lēmumam daudzi padomju komponisti nevēlīgi izturējās pret operas žanru. Te izpaudās formalisma kaitīgā ietekme. Cita, tikpat kaitīga formalisma ietekme izpaudās padomju cilvēka tēla izkropļošanā. Tāda izkropļojuma piemērs ir jau minētā opera «Lielā draudzība».

Sagrāvusi formalismu, padomju realitiskā muzika uzskāms strauju augšupeju. Jau radīti daudzi izcili vērtīgi darbi — socialistiski saturā un nacionālā formā. Mūsu laika biedri un nākamās paaudzes šajos darbos visā spožumā saskatīs padomju cilvēka, mūsu laika īstenā varoņa tēlu.

Prof. I. Riķins

Latviešu rakstnieki — igauņu valodā

Padomju iekārtā latviešu un igauņu kulturalie sakari turpina augt un padziļināties. Tagad vairāk kā tekad agrāk Igaunijas PSR izdod latviešu rakstnieku darbus. Pedēdē laikā igauņu valodā parādījušies tādi monumentāli darbi kā A. Upīša «Zaļā zeme», V. Lāča «Vētra», tāpat A. Upīša «Vilniša celojums uz austrumiem», J. Vanaga «Stāsti par Daugavu», A. Grigola «Māls un porcelāns», tiek sagatavoti izdošanai A. Sakses «Pret kalnu», stāsti jaunatnei un bērniem.

Par Igaunu un latviešu kulturalo tuvināšanos īpaši rūpējas latviešu literatūras draugs un populārizētājs rakstnieks Maris Pukīts, kas šim darbam vēltījis visu savu mūžu. Jāpiezīmē, ka Pukīts ir pārtulkojis pusi no visiem tiem latviešu daiļliteratūras darbiem, kas parādījušies igauņu valodā, kopš

pastāv latviešu literatūra. Viena tulkojuma ziņā spāļai pieder V. Lāča «Vētra», Upīša «Vilniša celojums uz austrumiem» un daudzi citi ievērojami sacerējumi.

Otrs latviešu literatūras popularizētājs ir dzejnieks Karls Abens. Viņa jaunākie tulkojumi ir A. Upīša «Zaļā zeme» un J. Vanaga «Stāsti par Daugavu».

Blakus lielām grāmatām igauņu presē un žurnālos regulāri parādās A. Upīša, V. Lāča A. Sakses u. c. stāsti un informācijas par notikumiem latviešu literatūrā. Izciļa vieta bija ierādīta Alurņa 100. dzimšanas dienas atcerē, Raiņa 20 gadu nāves dienas piemiņai u. c.

Latviešu literatūras draugi Igaunijā uzmanīgi seko latviešu literatūras attīstībai un labākos darbus dara pieejamus visai igauņu tautai.

J. Z.

RAINIS LITERATŪRĀ UN MUZIKĀ

Tautas dzejnieka J. Raina muzejs lūdz visus rakstniecības darbiniekus piesūtīt muzejam savus darbus, rokrakstus un sarakstus par darbiem (dzejām stāstiem, apcerēm), kas vēltīti Rainim vai kuros minēts Rainis un viņa darbi. Vēlamas zīnas: kur un kad u. c. darbi. Vēlamas zīnas: kur un kad u. c. darbi. Vēlamas zīnas: kur un kad u. c. darbi. Vēlamas zīnas: kur un kad u. c. darbi.

Tāpat vēlamas zīnas par Raiņa darbu kompozīcijām, paši darbi vai saraksti, kā arī zīņas par nepublicētiem un iecerētiem muzikas darbiem. Muzejs lūdz interesentus pieteikt arī, kur vēl uzglabātos kādi Raiņa materiāli, priekšmeti, vēstules, rokraksti u. t. t. Adresēt: Raina muzejam Rīgā, Kr. Barona ielā Nr. 4 (no 1. janvāra pasta kaste 127).

Gitās padomju republikās

IGAUNU TELOTĀJAS MĀKSLAS IZSTĀDE

Igaunijas teļotāja māksla šini gadā strauji augusi. Ražīgi strādājuši gleznotāji, grafiķi, skulptori, lietiskās mākslas meistari. Staļina Konstitūcijas dienā Tallinā tiks atklāta teļotājas mākslas izstāde, kurā eksponēti ap 150 darbi. Tai skaitā mākslinieka Makarenko liela kompozīcija «M. I. Kaļiņins Tallinas lokomotīvu remonta rūpnīcas strādnieku vidū», Loika un Vjals glezna «Viktors Kingiseps ar saviem biedriem pagrudniekiem organizē 1922. gada 1. Maīja demonstrāciju», mākslinieka Vjals darinātais stacionāriju portrets, Elmara Kitsa glezna «Tallinas darba lauzi demonstrācijas apšaušana 1905. gadā» u. c. Aleksandrs Pēks izstādījis gleznu «Padomju karaspēka satikšana Mandžurijā», Richards Utmā — «Tallinas atjaunošana».

Darbu skaits ziņā izstādē visplašākā ir grafiķa nodaļa. Šeit atzīmējami tādi darbi kā «M. I. Kaļiņins vada marksistisko pulciņu Tallinā», litogrāfiju sērija par tēmu «Maskavas aizstāvēšana», «Ļeņingradas aizstāvēšana» u. c. Apmēram 20 darbus izstādījuši igauņu skulptori.

MOLDAVU MUZIKAS UN DEJU DEKADA MASKAVĀ

Šā gada decembrī Maskavā notiks moldavu muzikas un deju dekada. Tajā piedalīsies trīs kolektīvi. Kora kapella «Doīna» gatavo programmu, kurā ietilps 35 darbi. Tīks izpildīti moldavu komponistu — nopelniem bagāto mākslas darbinieku S. Njaga, J. Koka, komponista S. Zlatova un citu labākie darbi. Moldavu tautas deju ansamblis uzstāsies 75 cilvēku sastāvā. Ansambļa repertuārā 21 deja. Dekadai citīgi gatavojas tautas instrumentu orķestris komponista V. Barančuka vadībā. Orķestra sastāvā 18 cilvēki.

Dekadā piedalīsies arī Moldāvijas PSR nopelniem bagātie mākslinieki soliisti: Čobans, Ureki, Ļeļicka, Kazimirova.

Moldavu muzikas un deju dekadā Maskavā pavisam pems dalību 200 izpildītāju.

PIRMAIS BURJATU-MONGOĻU ROMANS

Burjatu-Mongolijas valsts izdevniecība laidusi klajā Žamos Tumunova romānu «Stepe pamodusis». Šajā plašajā darbā attēlots pilsonu karš Aizbalka stepēs. «Stepe pamodusis» — pirmais burjatu-mongoļu romans. Sabiedrība augstu novērtējusi talantīgā autora jauno darbu.

ĻENINGRADAS RAKSTNIEKI MASKAVĀ

Maskavā ieradusies liela grupa Ļeņingradas rakstnieku, 28. novembrī Ļeņingradieši V. Panova, N. Dudins, A. Gitovičs, J. Katerli, O. Matjuškina, B. Liharevs, S. Orlovs, V. Sajanovs, A. Čurkins, J. Fjodorovs un G. Mirosņičenko Centralajā literatū namā lasīja savus jaunus darbus. Viņi pastāstīja arī par saviem radošajiem nodomiem. Staļina premijas laureate V. Panova raksta romānu par pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētāju. Pie romāna «Azova» otrās daļas, kurā attēlota krievu tautas cīņa pret turku tebrucējiem, strādā G. Mirosņičenko. B. Liharevs raksta dzejas par Čehoslovākijas nacionālo varoni J. Fučiku.

MASU DZIESMU KONKURSS

Beidzies Uzbekistānas Rakstnieku savienības izsludinātais labāko masu dziesmu konkurss, kas bija rīkots par godu Uzbekijas PSR 25. gada dienai. Žūrijas komisija saņēmusi vairāk nekā 250 dziesmu krievu, uzbeku, kara-kalpakiešu un citās valodās. Pirmā premija piespriesta dzejniekam R. Babadžanovam un komponistam B. Gienko par dziesmu «Mana pilsēta».

Ko strādā rakstnieki

Stāstu par Armēnijas jaunajiem mičuriniekiem uzrakstījis S. Zorjans. Grāmatu «Tava Dzimtene» uzrakstījis N. Michalova. Tas ir celojums pa Padomju Savienību, ko veic autors un lasītājs. P. Bakovs gatavo iespējamai savu agrāk rakstīto stāstu krājumu. Tie iespēsti Ūralu periodikā un pirmoreiz iznāks atsevišķā krājumā Sverdlovskas valsts izdevniecības apgādā. B. Gorbatovs kopā ar V. Aļeksejevu pabeidzis scenariju mākslas filmai par Donbasu. «Brīnīgīgais atradums» — tā savu jauno lugu par padomju ģeologiem nosaucis Gurgens Borjans. Suleimans Rachimovs pabeidzis Azerbaidžānas kolchozu laukos notikušajām pārvērtībām vēltītu stāstu «Arakas krastā». Gafurs Gulmans nodevis izdošanai deju krājumu «Rītausmas dziesmas» un raksta odu par biedru Staļinu. Brālī Turī strādā pie komēdijas par kolchozu dzīvi. «Tukšnesī ielalcās mežs» — tā nosaukta T. Zarkova jaunā poema, kas vēltīta mežu stādītājiem Kazachstānas stepēs. Krievu valodā poēmu atdzejojuši J. Smeļakovs un P. Subina.

Plaukstošā Mongolija

Jau 1921. gadā, pie savas neatkarības šūpuļa, tīkko paveikusi tautas demokrātisko revolūciju, mongoļu tauta saņēma reālu Padomju zemes draudzības pierādījumu: Padomju Armija kopā ar mongoļu partizāniem izdzina no Mongolijas japaņu imperialisma algotni baronu Ungernu un viņa bandu.

Turpmāka gados mongoļu tauta varēja mierīgi strādāt, jo tās drošību garantēja Padomju Savienība, kas bija noslēgusi ar Mongolijas tautas republiku līgumu par savstarpējo palīdzību.

Sākot ar pirmajām patstāvīgas valstiskas pastāvēšanas dienām, mūsu tauta, kura pievienojās demokrātiskajai nometnei, dedzīgi atbalsta visus uz miera lietas stiprināšanu virzītus pasākumus. Otrā pasaules kara laikā jaunā mongoļu valsts aktīvi piedalījās cīņā pret japaņu imperialismu. Mūsu republika bija dalībniece daudzās starptautiskās konferencēs un apspriedēs, ir loceklis virknē progresīvu starptautisku organizāciju. Mongoļu tautas pārstāvja balsis bija dzirdama Vispasaules miera piekritēju kongresā.

Pretēji savu ienaidnieku — angļu-amerikāņu imperialistu — gribai, mongoļu tauta gūvusi tādas panākumus ekonomiskā un kultūras celtniecībā, kas MTR nodrošina cienījamu vietu tautas demokrātijas valstu saimē.

No atpalikušas, ārzemju imperialisma un savas zemes feodālu verdzinātas valsts Mongolija kļuvusi par progresīvu neatkarīgu darba aratu (lopkopju) republiku, kuras tautas saimniecība attīstās, pamatojoties uz vienota piegādes plāna. Plaukst lopkopība — MTR ekonomikas pamats, atslēga uz mongoļu tautas labklājības celšanu. Lai paceltu lopkopības produktivitāti, līdztekus individuālu aratu saimniecību pastāvēšanai, tiek radītas kopīgas saimnieciskās ražošanas apvienības.

Pirms revolūcijas Mongolijā gandrīz neizstrādājāti ļoti bagātos dabas resursus, nebija rūpniecības, neskatot dažu mājsaimniecības priekšmetu amatniecisko ražošanu. Ar Padomju Savienības palīdzību Mongolijas tautas republikā attīstās ar modernu tehniku apgādāta nacionālā rūpniecība.

Milzīga tautsaimnieciska un politiska nozīme ir nesen ekspluatācijā nodotajam dzelzceļam, kas republikas galvaspilsētu Ulan-Batoru savieno ar Padomju Savienību. Šis ceļš sekmēs vēl ciešāku sadarbību starp mūsu valsti tautām.

Aprīnājama ir mongoļu tautas kultūras izaugsme. Valsti, kurā līdz 1921. gadam bija tikai viena laicīga skola, kur bija tikai dažī lasīti pretēji, bet

vienīgie «medicīnas» pārstāvji bija pūslotāji, tagad klāj skolu, tehnikumu, analīzētisma un nepilnīgas izglītības likvidēšanas kursu, saskaņā ar tehnikas pēdējo vārdu iekārtotu slimnīcu un medicīnisko punktu tīkls. 1942. gadā sāka darboties Mongolijas valsts universitāte.

Pirms revolūcijas Mongolijā izdeva tikai vienu avīzi. Tagad MTR iznāk 28 avīzes un 10 žurnāli. Milzīga nozīme mongoļu tautas kultūras attīstībā bija 1946. gadā notikušajai pārejai uz jauno alfabētu, kurš novērsa atšķirību starp rakstu un sarunas valodu. Republikas valsts izdevniecība ik gadus masu metienos izlaiž politisko, populārzinātnisko un daiļliteratūru.

Mongoļu tauta ļoti interesējas par padomju kultūras bagātībām. Mongoļu valodā pārtulkoti Puškina, Gogoļa, Tolstoja, Gorkija, Furmanova, N. Ostrovska un daudzu citu krievu klasiku un tagadējo padomju rakstnieku darbi. Ļoti svarīgs notikums republikas dzīvē bija «VK(b)P vēstures isā kursa» izdošana mongoļu valodā. Tulko un izdod J. V. Staļina rakstu krājumu (iznācis pirmais sējums, gatavo iespēšanai otro sējumu), V. I. Ļeņina darbus.

No tautas vidus izvirzījušies talantīgi rakstnieki, dramaturgi, dzejnieki. Tāds ir mongoļu literatūras pamatlicējs D. Nazoks-Dodži, ļoti talantīgs dzejnieks un dramaturgs, pirmās nacionālās operas «Skumjo kalnu vidū» libreta autors. Tāds ir ievērojamais dzejnieks un zinātnieks C. Damsins-Džerens, kas uzrakstījis poēmu «Mīļotajam Staļinam — daudzai saulei», kura izsaka mongoļu tautas kvēlo mīlu uz visas pasaules darba lauzi vadoni un skolotāju. Tādi ir desmiti citu literatū, mākslinieku, aktieru. Mongoļu tauta ir lepna par saviem zinātniekiem — universitātes rektoru profesoru Širendiju, jaunajiem aspirantiem un zinātnu kandidātiem universitātē, kas ir pirmā Mongolijas vēsture.

Pamatojoties uz mongoļu tautas gūtajiem panākumiem, noris MTR politiskās dzīves tālāka demokrātizācija. IX Lielais Huralis ievēdis tiešu, vienlīdzīgu un aizklātu vēlēšanu sistemu.

Padomju Savienības un Mongolijas tautas republikas tautas saista nesaraucama draudzība. Tā kalpo abu tautu labā, vispārēja miera un drošības labā. Mongoļu tauta arī turpmāk darīs visu, lai sekmētu padomju-mongoļu draudzības attīstību un nepārtrauktību.

D. Senge, mongoļu rakstnieks

ANTONS RUBINŠTEINS

Pagājušā gadsimta 60-tie gadi bija viens no rosmīgākajiem, saturīgākajiem periodiem visās krievu klasiskās mākslas nozarēs. Pateicoties saviem realistiskajām, tautiskajām un demokrātiskajām tendencēm, krievu kultūra arvien noteiktāk nostāties vadošā vietā visas pasaules mērogā. Muziku šai laikā raksturo Balakireva, Borodina, Musorgska, Rimskā-Korsakova un Kūi («varenās kopas») darbība. Parādās arī Čaikovska pirmie darbi, pilnībā izveidojas Serova un Stavosa zinātniskās kritikas principi. Un tieši šinī periodā uzplaukst arī slavenā pianista, komponista, diriģenta un muzikas darbinieka Antona Rubinšteina talants. Rodas daudzi komponista ievērojamākie darbi, bet to palielko nozīmī atstāj Rubinšteina nodibinātā Krievu muzikas biedrība (1859. gadā) un Pēterburgas konservatorija (1862. gadā), kuru loma krievu un pasaules kultūras dzīvē ir neizmērotami liela. Pēterburgas konservatorijā kā viens no pirmajiem mācītājs ģenialais komponists Pēteris Čaikovskis. Vēlākos gados tā izaudzināja arī daudzus latviešu un citu tautu muzikus, tāpēc 28. novembrī, pieminot Antona Rubinšteina 120. dzimšanas dienu, esam pateicīgi lielajam krievu muzikim, kura darbs palīdzējis izveidot lielu un varenu mūsu Dzimtenes muzikālo kultūru.

Antons Rubinšteins dzimis 1829. gadā. Jau agrā bērnībā viņš bez grūtībām spēlēja Tālberga un Lista klavieru darbus, tā iegūdamas brīnumbērna slavu. Taisni šā iemesla dēļ 11 gadu vecumā viņš netiek uzņemts Parīzes konservatorijā, to tās direktiņa ir skeptiski nokānotā pret ļaunajiem muzikiem (līdzīgu likteni apmēram 20 gadus agrāk Parīzē piedzīvo 12-gadīgais Lissts). Jaunais pianists uzskā patstāvīgas mākslinieciskās gaitas un par spīti Parīzes konservatorijas aizspriedumiem koncertcelojumos pa visu Eiropu gūst visplašāko sabiedrības ievēribu. Tādējādi Rubinšteins kļūst par pirmo pianistu, kas krievu mākslas slavu nes pāri savas dzimtenes robežām. Šai ziņā to sevišķi nozīmīgs ir Antona Rubinšteina otrreizējais koncertcelojums Eiropā (1854.—1858. gadā). Šai laikā viņš daudz domā par savas dzimtenes muzikālo kultūru un, atgriezies mājās, dibina Krievu muzikas biedrību, kuras mērķi — tuvināt plašās tautas masas muzikai. Tāds patš nolūks arī Pēterburgas konservatorijas nodibināšanai. Saprāzdams,

ka opera ir viens no visdemokrātiskākajiem muzikas žanriem. Rubinšteins uzskā arī plašu operkomponista darbību. Viņa spalva radījusi 15 operas, no kurām vēl šobrīd ievēribu peļna «Demons» (1871), «Nerons» u. c. Blakus plašajai pianista darbībai, blakus operkompozīcijām Rubinšteins rodo laiku arī cita žanra darbiem. Viņš sarakstījis apmēram 200 solo dziesmas, 6 simfonijas, 5 klavieru koncertus, 10 stīgu kvartetus, daudz klavieru, vijoles, čello darbu un citas kompozīcijas. Kaut arī to saturs ne vienmēr vienlīdzvērtīgs. Rubinšteina komponista darbībai pieļā nozīme īpaši tāpēc, ka viņš pirmās krievu muzikā devis simfoniskā žanra pāraugus, pirmās radījis lirisku rakstura operu («Demons»). Nozīmīgs ir Rubinšteina pasākītie koncerti — lekcijas, kas krievu tautai palīdzēja iedziļināties muzikas mākslas «noslēpumos». 1888. gada septembrī notiek pirmā lekcija par muzikas attīstību. 28 lekcijās Rubinšteins vispusīgi iepazīstina klausītājus ar muzikas vēsturi un it sevišķi ar ievērojamākajiem klavieru darbiem. Šis lekcijas veicinājis arī latviešu muzikas zinātnes attīstību. Žurnālā «Muzikas drūva» 1908. gada sākumā publicēta kāda nezināma latviešu muzikas darbinieka atreferētais Antona Rubinšteina lekcijas. Šis zinātniski pareizās lekcijas latviešu lasītājiem deva pirmās izsmeltozāras ziņas par Sopenu, Šumanī, Lisu, Beethovenu un citiem komponistiem, kuru darbības nozīme latviešu periodikā līdz tam netika pienācīgi analizēta.

Rubinšteins miris 1894. gada 20. novembrī. Bet patieso novērtējumu viņa darbība gūvusi tikai padomju varas pados, kad pati tauta bija pārņēmusi savas rokās krievu kultūras to bagāto mantojumu. Viņa darbi bieži skan uz koncertu estrādēm un operas skatuves. Sakarā ar Antona Rubinšteina 120-to dzimšanas dienu, arī mūsu republikā notikuši daudzi ievērojami koncerti: piemēns vakars Mākslas darbinieku namā, Konservatorijā un citur. Tāpat Līvānijā un citās republikās pilsētās tuvākajā laikā paredzēts sarīkot Rubinšteina vēltītu koncertus. Visš tas rāda, ka latviešu tauta ļoti izpratusi, patiesi iemīlējusi un nekād nealzmīris Antona Rubinšteina mākslu.

O. Griez

Vīnes teātra krīze

FRANCISKS VARSLAVĀNS

Vienā no labākajiem Vīnes teātriem — «Josefstadtheater» notika Andrē Birabo komēdijas «Paradīze» pirmizrāde. Mulkīgo ludziņu, kas tēloja divu pusaudžu dzīvi un kuru papildina krietna deva pornografijas, spēja glābt «ne aktieru centīgā spēle, ne inženieru izdoma», — kā rakstīja laikraksts «Der Abend». Uzvedums, kā to arī varēja gaidīt, izgāzās.

Ievēribas cienīgs tomēr šajā izrādē nebūt nebija tas. Kad atvērs, priekš-kars, skatītāju acu priekšā parādījās... kādas amerikāņu firmas reklāma, kas uzmācīgi ieteica pirkt pēc «Maršala plāna» Austriju ieplūstošus visai vāji ejošos izstrādājumus. Trešajā cēlienā tā pati reklāma figurēja jau nedaudz citādā «sceniskā iemiesojumā». Kā ziņo laikraksts «Österreichische Zeitung», skatītāji bija «nepatīkami pārsteigti, ka pat tāds teātris kā «Josefstadtheater», kas vienmēr bijis austriešu sirdij dārgs, ķēries pie tamlīdzīga «komerciala pasākuma».

Šis epizods spilgti apgalso pašreizējā teātra stāvokli Austrijā. Kādreiz slavenā Vīnes skatuve, ar kuru cieši saistīti Johana Strausa, Maksa Reinharda, Alberta Basermana un citu vārdi, pašlaik pārdzīvo idejiskās un mākslinieciskās izkurtēšanas periodu. Dzīļa pagrimuma zīmogs apzīmē lielloko daļu jaunā darbu, ko veikusi Vīnes inscenētāji un aktieri. Austrijas ekonomikas maršalizācija, reakcionārā ideoloģija, ko pastiprināti potē aizjūras kolonizatori, atstāj dziļas pēdas visā Austrijas kultūrā un pirmā kārtā visā teātra dzīvē.

Attiecībā uz ASV verdzinošo «palīdzību» pēc «Maršala plāna», Austrija ir viena no sevišķi «privileģētajām» Eiropas valstīm. Blakus Francijai un Itālijai tā kļuvusi par amerikāņu «labdarības» upuri vēl ilgi pirms tam, kad «Maršala plāns» stājās pilnā spēkā: atgādināsim, ka attiecībā uz Austriju pielietots Trumanes 1944. gada likums par «pagaidu palīdzību».

So aizokeana biznesmenu sevišķo «labvēlību» pret mazo Eiropas valsti, kurā ir tikai 7 miljoni iedzīvotāju, izskaidro daudzi iemesli. Volstrits Austriju uzskata par «priekštilta nocietinājumu» pret Austrumeiropas valstīm, par uz priekšu izvīzītu «rietumu demokrātijas bastionu». Tieši šādos vārdos Austrijas lomu tagadējā Eiropā raksturoja pazīstamais amerikāņu imperialismā trubadurs ģenerālis Marks Klarks, kas ilgu laiku bija ASV augstākais komisārs Austrijā.

Tādēļ nav nekāds brīnums, ka Austrija ir ne tikai viens no pirmajiem dažāda veida Volstrita ekonomisko manipulāciju objektiem, bet arī placdarms tam lielajam ideoloģiskajam uzbrukumam, kas šobrīd notiek.

mam, ko amerikāņu reakcija realizē «maršalizējamajā» Eiropā. Blakus konserviem, bīkšu lencēm, košļājamaļai gumijai un citām vecām precēm Austrijā arvien pieaugošos apmēros importē visreakcionārāko amerikāņu mākslas produkciju. Austrijas ekranus piepilda amerikāņu filmas. Bezgalīgos turpinājumos austriešu avīzēs iespējami amerikāņu «bestsellerus». Austrijas radio stacijas stundām ilgi translē bēdīgi slavenos amerikāņu raidījumus.

Teātriem un līdzīgām kultūras iestādēm valsts nesniedz nekādas materiālas palīdzības, toties austriešu Melpomenai uzmācīgi cenšas patikt dolars. Tas arī piešķir Austrijas mākslas attīstībai nepārprotami epigonisku raksturu. Atskatīšanās uz aizokeana saimnieku, sulainiska cenšanās atdarināt visus apšaubāmākos amerikāņu buržuāziskās «kultūras» paraugus, tieksme izkalpoties dolara priekšā atstāj pēdas gan literatūrā, gan glezniecībā, gan teātrī.

Bet ne tikai tas izskaidro Austrijas kultūras krīzi. Vājā teātra apmeklētāji, iedzīvotāju intereses krišanās par mākslu, bez šaubām, izpaužas arī protests pret neatlaidīgo ideoloģisko impetu no ASV.

Visos literatūras un mākslas žanros tagadējā Austrijā redzams Volstrita ārdošās ietekmes zīmogs, un tas izsauc dabiskas pretīguma jūtas pat politiskajiem cilvēkiem. Visi progresīvie tagadējās Austrijas teātra darbinieki ir vienās domās, ka Vīnes teātri kļūvuši tukši ne tikai tādēļ, ka tautai nav naudas, bet arī tādēļ, ka to uzvedumi neatbilst plašo skatītāju masu interesēm un tieksmēm. Viens no ievērojamajiem modernajiem režisoriem Francis Pfaunders kādā no saviem rakstiem, analizēdams Austrijas teātra krīzi, rakstīja: «Repertuārs neatbilst tām prasībām, kādas publika šodien uzstāda teātriem. Amerikāņu lugas izspēž austriešu autoru darbus, kuri visdrīzāk varētu atspoguļot plašo masu vajadzības. Tas, ko austrieši savos darbos varētu pateikt par šodienu, pakļauts vienpusīgai dolara cenzūrai».

Rezultātā Austrijas teātris un arī kādreiz slavenā Vīnes operete pārdzīvo dziļu krīzi. Vīnes skatuve, kas kādu laiku bija «teātra modes likumdevēja Eiropā», kā to dēvēja Maksis Reinhardts, tagad apzīmota ar dzīļa provincialisma, mulkīgas atdarināšanas, idejiskas sairšanas zīmogu.

«Lugas, kuras rāda Vīnes, Zalcburgas, Līncas, Klagenfurtas un citu pilsētu teātros, ir nelietīgas un tukšas. Kāda austriešu avīze recenzijā par laikmetīgu izrādī raksta:

«Pastāv veca teātra anekdote par kādu talantīgu trāģedijas aktrisi, kura,

pat lasot vienīgi alfabeta burtus, spējusi līdz asarām savilpot skatītājus un izsaukt tajos visdziļākās emocijas. Šī anekdote nāk prātā, skatoties lielāko daļu izrāžu uz mūsu Vīnes tagadējās skatuves. Taisni jābrīnās, kā mūsu talantīgajiem aktieriem izdodas izspēst vismaz kaut ko no tā vismulkīgākā draņķa, kas piepilda repertuāru».

Laikraksts «Österreichische Zeitung» tikko citētajā, lugai «Paradīze» veltītajā recenzijā raksta par pazīstamo Vīnes aktrisi Aglaji Smīdu: «So lielisko mākslinieci Vīnes skatuves cerību, arvien biežāk piesaista tādu lomu izpildīšanai, kas nedod ne mazākās iespējas patiesa talanta izpausmei».

Vai vēl jābrīnās, ka šajos apstākļos Austrijas teātris pēdējos gados nav izvirzījis jaunus nozīmīgus un interesantus aktierus un režisorus?

Daudzi progresīvi Austrijas teātra darbinieki aicina teātrus nacionalizēt, aizsargāt nacionālās kultūras savdabības. Bet šiem aicinājumiem asi uzbrūk pārkamā prese. Reakcionārās, lielāko tiesu amerikāniskās dramu fabricēšanas halūras straumes turpina applūdināt teātru skatuves. Komercialu interešu dzīti, teātri arvien biežāk pievēršas lētām izklaidēšanām rēķinā un apskatītiem. Vīnes teātra «Renesanse» aktieris Mario Krancs savā rakstā, kas iespiests kādā no Vīnes vakara avīzēm, pasvītrot, ka «kases panākumu dēļ teātru direktori gatavi uz visu. Kurš no viņiem noturēsies pret kārdinājumiem, ar kādiem tos pavedina uzmācīgais dolars?»

Kopš seniem laikiem Austrijā riko gadskārtējus teātra festivālus Mocarta dzimtenē Zalcburgā. Šie festivāli kļuvuši par tradicionālu notikumu Austrijas kultūras dzīvē. Tie, savā veidā, ir Austrijas teātra panākumu skate. Bet pēdējo gadu festivāli ne tikai nav ienesuši nekā jauna Austrijas sceniskajā dzīvē, bet demonstrē ar katru gadu progresējošu Austrijas teātra degradāciju. Sevišķi uzskatāms šai ziņā Zalcburgas festivāls 1949. gadā. Tas pauda neslēptu nacionālās mākslas pakļaušanos amerikāņu biznesmenu interesēm. Pietiek atgādināt, ka viņi jau iepriekš bija nopirkuši pat festivāla izrāžu radiotranslācijas tiesības. Austrijas teātru direktoriem viņi diktēja ne vien repertuāru, bet arī izpildītāju sastāvu.

Tādā kārtā politiskais kurss, ko ietver Austrijas valdošās aprindas, kuras ievilkušas valsti «Maršala plāna» orbitā, ļāvuši amerikāņu monopolistiem nopirkt valsts suverenitāti un ekonomiku, novedis strupecē arī nacionālo kultūru, konkrēti — Austrijas teātri.

J. Kļemanovs

Pērnāgad Latviešu un krievu mākslas muzejā Francisks Varšlavāns ar savu gleznu izstādī atzīmēja divas jubilejas: 50. dzimšanas dienu un 30 gadus no pirmās uzstāšanās mākslas izstādē. Ar lielu enerģiju šai laikā šai izstādē paveiktās darbs modināja cerību, ka mākslinieka krievi iedragātais veselības stāvoklis sāks uzlaboties. Bet patiesā aina noskaidrojās šo pavasari, kad Varšlavāns saslimis vairs nepameta slimības gultu. Šā gada 28. novembrī Varšlavāns mira.

- A. Peļše, J. Ostrovs, O. Strods, A. Deglavs, Avotiņš, K. Tolmadževs, M. Buša, I. Ivanova, Fr. Rokpelnis, L. Svemps, K. Priēze, A. Balodis, M. Paupers, E. Pakule, M. Puķe, O. Skulme, A. Kapmane, H. Likums, J. Ozoliņš, J. Meija, J. Palkavnieks, R. Zandersons, A. Eglītis, J. Birzgalis, T. Zalkains, K. Ubāns, K. Miesnieks, K. Brenčens, G. Kruglovs, A. Lapiņš, K. Zemēga, G. Eliass, I. Nīkītins, A. Zviedris, E. Kalniņš, J. Liepiņš, J. Jaunarājs, R. Kārklīņš, H. Rišins, E. Vellands, A. Skribanovskis, J. Strazdiņš, P. Upišs, A. Apinis, U. Skulme, P. Zakkars, K. Bušs, J. Ergiis, N. Debrera, K. Piesis.

Nākamajā nedēļā

Sodien Operas un baleta teātri Bet-hovena IX simfonija. Sākums plkst. 12.00.

10. decembrī Latvijas Valtstūvē universitātes aulā koncerts — lekcija «Kas ir skandars» no studējošajiem jaunatnē veltītā cikla «Muzikas kultūras pamati». Lektors: prof. Jēk. Vitoliņš. Koncertā piedalās LPSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece A. Ludina, O. Petrovskis, J. Kepītis un N. Fedorovskis. Sākums plkst. 16.00.

5. decembrī Filharmonijas koncertzālē Lietuvas PSR Valsts filharmonijas kora koncerts. Mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents — Konradas Kavēckas. Solisti: Budapeštas starptautiskā jaunatnes festivāla laureate J. Petraškevičute, G. Sipelīte, V. Rubackis. Sākums plkst. 20.00.

7. decembrī Filharmonijas koncertzālē Stalīna Konstitūcijas dienai veltīts simfoniskais koncerts. Piedalās: Latvijas PSR Radiokomitejas simfoniskais orķestris, Lietuvas PSR Valsts filharmonijas koris, solisti — J. Petraškevičute (soprans) A. Livonts (vijole), V. Rubackis (baritons). Diriģents — Lietuvas PSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Stalīna prēmijas laureāts prof. Baļs Dvarionas. Sākums plkst. 20.00.

○ Mākslas darbinieku namā Stalīna Konstitūcijas dienai veltīts vakars. Referāts, koncerta daļa — LPSR nopelniem bagāto mākslinieku M. Jacinas un H. Brauna Operas un baleta teātra solistu H. Mikalajuna un A. Jēkabsona, kā arī Teātra institūta audzēkņu priekšnesumi. Sākums plkst. 19.30.

6. decembrī Latvijas Valsts universitātes aulā Lietuvas PSR Valsts filharmonijas kora koncerts. Diriģents — K. Kavēckas, solisti — J. Petraškevičute, K. Sipelīte, V. Devekičite, V. Rubackis. Sākums plkst. 20.00.

○ Latvijas Padomju rakstnieku savienībā Stalīna Konstitūcijas dienai veltīts vakars. Referāts, koncerta daļa — A. Žilinska, V. Davidones, E. Plūksna un P. Grāveļa priekšnesumi. Sākums plkst. 19.00.

○ Pionieru pili lekcija par kiniešu tautas vadoni Mao Cze-dunu. Lektors — M. Vulfsons. Sākums plkst. 16.00.

7. decembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā kārtējā lekcija par vēsturisko materialismu. Lektors — doc. E. Karpovics. Sākums plkst. 18.00.

10. decembrī Mākslas darbinieku namā koncerts — lekcija «Lielais krievu dzejnieks N. A. Nekrasovs» (no cikla «Paliņš skolai»). Sākums plkst. 19.00.

LITERATURAS, MĀKSLAS UN SABIEDRISKI POLITISKĀ ŽURNĀLA „KAROGS”

1950. gadā paredzēts ieviest mūsu labāko prozaiku, dzejnieku, dramaturgu, kritiku un publicistu darbus.

Prozas nodaļā: A. Upiša ieskanu romanā «Novembra vējā», V. Lāča stāstus, A. Sakses romanu «Dzirksteles nakts», J. Granta, J. Niedres, V. Kalpiņa, V. Kacēnas, E. Vilka, Z. Grīvas, J. Marta un citu prozaiku stāstus un tēlojumus D. Kaupuža partizānu piezīmes «Ugunsgrūka blāzmā».

Dzejas nodaļā: V. Luksa poemu par FRA audzēkņu darbu un dzīvi, P. Sila poemu par kolchozu celtniecību, J. Sudrabkalna, J. Grota, A. Čaka, J. Vanaga, J. Plauža, P. Vilpiņa, M. Rudziņa, A. Baloža, M. Kempes, M. Kromas, V. Brutānes un citu dzejnieku dzejas.

Dramaturģijas nodaļā: A. Grigūļa, Fr. Rokpelna un A. Brodeles un citu dramaturgu jaunās lugas.

Kritikas un publicistikas nodaļā: A. Upiša rakstus par padomju literatūras kritikas principiem un par socialistiskā realisma estētiku; A. Peļšes, Fr. Deglava, K. Ozoliņa, R. Peļšes, A. Grigūļa, K. Kraulīna, I. Muižnieka, J. Niedres, E. Dambura, V. Kaupuža un citu kritiku un publicistu rakstus par aktualām latviešu padomju literatūras problemām.

Žurnālā ik mēnesi ievietos recenzijas un bibliogrāfiju par jaunākajām grāmatām un mākslas pielikumiem — gleznotāju jaunāko darbu reprodukcijas.

Kultūras un tautas namu, rūpnīcu, skolu, kolchozu biblioteku, klubu un lasītavu vadītājus, kā arī individuālos žurnāla «Karogs» lasītājus lūdzam neaizmirst nokārtot abonementu par 1950. gadu. Abonementus pieņem Rīgā un apriņķos — «Preses apvienības» nodaļās, visās pasta iestādēs, kā arī iestāžu, uzņēmumu un organizāciju pilnvarotie laikrakstu un žurnālu abonēšanas lietās.

Abonēšanas maksa par 1 mēnesi Rbl. 7.50, 3 mēnešiem Rbl. 22.50, 6 mēnešiem Rbl. 45.—, par 12 mēnešiem Rbl. 90.—.

Žurnāla «KAROGS» REDAKCIJA

BRODVEJAS „JAUNUMI”

Amerikāņu žurnāli pilni ar ziņojumiem par Brodvejas teātru jaunajām revijām un apskatiem.

Pietīks, ja nosauksim lugas, ar kurām baro amerikāņu skatītāji: «Uzjautrināsimies!», «Nebēdz no manis», «Viņa ir sieva manam mīļākajam», Vi-

sas šis nelietīgās vienas dienas ludzinas burtiski pārpludinājušas teātrus.

Sevišķi plaši reklamē komēdiantu ekscentriku Olsona un Džonsona uzstāšanos, kuru izdarības, pat pēc amerikāņu kritikas atzinuma, «izceļas ar bezaugamību un stulbumu».

Bet vistroksnainākais notikums šai

sezonā ir britu ekspremierministra meitas Saras Čerčilas viesizrāde Brodvejā. Reklāma klusē par viņas iznīdījuma māksliniecisko līmeni, bet toties pakalpo ziņo par aktrises pasākainajiem honorāriem: 1000 dolaru nedēļā! Tas amerikāņu presē un publikai ir vissvarīgākais arguments.

«AMERIKANISKĀ DZĪVES VEIDA» KONSTITUCIJA

Tiesības uz darbu

Tiesības uz atpūtu

Tiesības uz izglītību
S. Gūtmana zīm.